

בראשית חודש מאי 93 חגגו אנשי אמנות הבאלט בפראג ובעיר ברנו (Brno) את יום הולדתה ה-80 של הרקדנית זורה שמברובה (Zora Semberova). היה בכך משהו החורג מהמשמעות המקומית הציכית, כי שמברובה זכתה לפינה מיוחדת משלה בתולדות הבאלט: היא היתה היוליה הראשונה בעולם, בבאלט המוכר כל כך מאת סרגי פרוקופייב, "רומיאו ויוליה".

בניגוד למה שנאמר בכמה וכמה אנציקלופדיות מכובדות, לא היה זה ליאונרדו ברובסקי מלהקת "קירוב" בלינינגרד, שיצר את הגרסה הראשונה ל"רומיאו ויוליה" מאת פרוקופייב, אלא הכוריאוגרף הציכני ואנה פסוטה (Vana Psota), שעבד בעיר הבירה של מורביה, ברנו. הבכורה של "רומיאו ויוליה" נערכה שם בשנת 1938, שנתיים לפני הפרמיירה בלינינגרד. ובחלקה של זורה שמברובה נפלה זכות הראשונים לרקוד את יוליה.

מזה עשרים שנה חיה שמברובה באוסטראליה, אחרי שנאלצה לעזוב את מולדתה בסוף שנות ה-60, כפי שהיא עצמה אמרה לי, "משום שדיברתי יותר מדי אמת..." ודיעותיה לא מצאו חן בעיני ה"אחים הרוסים", שכבשו את צ'כוסלובקיה אחרי "האביב הפרגאני" של אלכסנדר דובצ'ק.

גם בגילה המכובד היא עדיין חיונית מאוד, והתרגשותה המובנת בשעת החגיגות לכבוד בברנו ובפראג לא פגמה בחוש הביקורת שלה. כי מצבו של הבאלט בצ'כיה אינו מזהיר. עדיין, שלוש שנים בלבד אחרי המהפכה השקטה אך היסודית, שהביאה את ואצל האבל לכס הנשיאות, מנסים קברניטי להקות הבאלט להשתחרר מהמסורת והסגנון הסובייטי.

כמי שעקב בשנים האחרונות מקרוב אחרי התפתחות זו, אני יכול להעיד על שינויים ניכרים ביכולתם של הרקדנים הצעירים להתמודד עם דרישות התנועה המודרנית.

בשנות ה-50, משחדלה זורה שמברובה לרקוד, היא התמסרה לחינוכם של אמני מחול. שני תלמידיה המצטיינים, שהיא יכולה להיות גאה בהם מאוד, הם יירי קיליאן, כיום אחד היוצרים החשובים ביותר בעולם, ופאבל סמוק (Pavel Smok), מיסדו ומנהלו של "הבאלט הקאמרי של פראג", המעניין והמוכשר ביותר בין הכוריאוגרפים של צ'כיה.

שניהם היו נוכחים בחגיגה שנערכה בתיאטרון הלאומי היפה של פראג, שעה שהוענק שם לשמברובה תואר הכבוד של "רקדנית הבאלט הלאומי".

התכנית כללה שתי עבודות של קיליאן, את "שיבה לארץ בלתי נודעת" ו"מיסה בשדה הקרב". המוסיקה לשתי היצירות המוכרות הללו היא מאת מלחינים צ'כיים, לאוש יאנאצ'ק ובוהוסלב מרטינו.

מובן, שקיליאן, שלא הורשה במשך שנים ארוכות לעבוד במולדתו ובנה את הקאריירה שלו בהולנד, מקום שם הוא מנהל האמנות של "נדרלנדס דנס תיאטר", רצה מאוד שעבודותיו יבוצעו בצ'כיה. אבל לפני שלוש שנים,

יוליה של רומאו ב-80

סימני שיפור ויש תקווה לעתיד.

פאבל סמוק הוא דמות יוצאת דופן: כוריאוגרף מצליח, ששמר על עצמאותו גם תחת "השלטון הסוציאליסטי". הוא עבד כרקדן במערב בראשית שנות ה-60, ובחר לשוב למולדתו וליצור לעצמו משהו, שנחשב כמעט לבלתי אפשרי במשטר ההוא: לייסד ולקיים להקה משלו, מחוץ לממסד, ללא תמיכה, על בסיס כלכלי עצמאי.

הלהקה הקטנה (כ-12 רקדנים) שלו-"הבאלט הקאמרי של פראג"- זכתה להצלחה ניכרת, ואף שנאלצה לעבוד בתנאים טכניים קשים, בהעדר תמיכה ממשלתית כלשהי, הוזמנה לסיורים רבים בארצות אירופה המערבית.

בחגיגה שנערכה לכבוד זורה שמברובה לא מכבר, בראשית חודש מאי, הופיעה להקתו של סמוק במחול מקסים משלו, "היונה", מין אגדת-עם לפי מוסיקה מאת אנטונין דבז'יז'ק.

הנושא מקאברי למדי: אלמנה שהרעילה את בעלה שבגד בה, מנהלת רומאן עם המוות עצמו. והמעשיה הכפרית מוצגת כמין "מחול המוות", עם תהלוכה של מסכות ושימוש

מוצלח מאוד באמצעים בימתיים, ישן וחדש בבאלט ברפובליקה הצ'כית, שלוש שנים לאחר מהפכת הקטיפה

פשוטים אבל משכנעים.

לזורה שמברובה קשר היסטורי נוסף לאמנות תיאטרון-התנועה הצ'כית. הכל מכירים את תיאטרון "לאטרנה מאגיקה" (Laterna Magika), שהופיע גם בישראל, שיוצרו היה אלפרד ראדוק. בסוף שנות ה-50 יצרה שמברובה את הכוריאוגרפיה למופעים הראשונים של "הלאטרנה מאגיקה", שהיתה אז תופעה חדשנית ביותר.

הבמאי היהודי ראדוק נאלץ אחרי כן לעזוב את מולדתו וסיים את חייו בשוודיה. מתכניית ה"לאטרנה מאגיקה" ומהספרות המקצועית הצ'כית נמחק שמו, והחידושים הבימתיים המדהימים של "הלאטרנה מאגיקה" נרשמו על שמו של מעצב הבימה הגדול יוזף סבובודה...

לצער, אפילו כיום אין זכר לעבודתם ושם של אלפרד ראדוק וזורה שמברובה בתכניה של ה"לאטרנה מאגיקה". זהו עוול היסטורי שעדיין מצפה לתיקון.

כיום, פחות מאלף ימים מאז המהפך, העיר פראג זוהרת בבנייניה, ככרותיה וכנסיותיה הנהדרות. דברים חיוביים רבים קרו גם בתחום המחול בצ'כיה. אבל עדיין הבעיות רבות. נעשים מאמצים רבים להדביק את הפיגור ביחס לרמת המחול המודרני המערבי, כגון קורסים מרוכזים בהם מלמדים פדגוגים מצויינים, שהוזמנו מאמריקה, צרפת, אנגליה והולנד; ומדי שנה מתקיים פסטיבל בינלאומי למחול חדש, וזה מעניק הזדמנות לרקדנים צעירים להתוודע להשגי המחול העכשווי בעולם. גם אמנים ישראלים השתתפו כבר באירועים אלה, ביניהם רינה שיינפלד ו"להקת המחול הקיבוצית".

כשהדבר התאפשר, לא נמצאו רקדנים, שיעשו צדק לתנועה המורכבת והזורמת שלו. הכל

היו עדיין שבויים בסגנון הכבד משהו, דל הרגשות האמיתיים, שהביאו המורים הרוסיים לכל הארצות שהיו בתחום השליטה הסובייטי.

לפני כשנה שוכנע קיליאן, שהגיעה העת להעניק לרקדנים הצ'כיים את זכות הביצוע של אחדות מהעבודות. המופע הטרי בפראג הוכיח, שחלה התקדמות רבה, ובכל זאת לא התקרב הביצוע לרמה המקובלת בהולנד. אני מניח, שקיליאן לא היה מאושר ממה שראה על בימת "התיאטרון הלאומי הצ'כית", אבל היה מוכן לפשרות, השנואות עליו בדרך כלל, מטעמים רגשיים מובנים. וזאת, אני מניח, משום שניכרים

"הבאלט הקאמרי של פראג"; "היונה"; כוריאוגרפיה: י. פאבל סמוק
"Prague Chamber Ballet"; "The Dore"; Choreography: Pavel Smok